
EndiŒe Etmemek İçin BaŒka Bir Neden: Spencer Kanunu^o

Stephen Davies^{oo}

Günümüz medyasını sürekli meŒgul eden konulardan biri de kriz ve paniktir. Baktığımız her yerde bize son derece kötü, iyi ve doğru Œeyler için tehdit oluŒturan bazı sosyal sorunlar gösterilir. Üstelik durum gün geçtikçe kötüleŒmektedir ve bir Œeyler yapmadığımız sürece de hepimiz için bir felakete neden olacaktır. (Bu feryatları dile getiren yazarlar her zaman “biz”im ne yapmamız gerektiği konusunda çok kapsamlı fikirler sunmuŒlardır.) Bu tarzdaki güncel sorunların çoğu mahvedilen çocuklara, bizi kaçınılmaz sona götüren doğal çevrenin durumuna ve son derece aŒađlayıcı popüler kültürün gereklerine iliŒkindir. Elbette bundan baŒka sorunlar da bulunmaktadır. Bu tarzdaki sorunlar politik yelpazenin tümünden kaynaklanır ve hem okuyucular hem de yayıncılar açısından büyük bir cazibeye sahiptir. Doğrusunu söylemek gerekirse, hayat çok acımasız görünüyor.

Benim tavsiyem ancak (rahmetli Douglas Adams’ın *Otostopu’nun Galaksi Rehberi* eserinden alıntı yaparak) “Panik yapmayın!” demek olacaktır. Aslında, bu tarzdaki sorunlar, yalnızca hakikat, mantık ve ortaya konan iddiayla ilgili temel yanılığlar içerdikleri için değil, daha önemli bir sebepten dolayı ihtiyatlı bir Œekilde karŒılanmalıdır. Çoğu kez ya da çoğu olayda, abartıldığı ya da en azından

^o“Spencer’s Law: Another Reason Not to Worry”, *Ideas on Liberty*, Ağustos 2001, s. 8-10.

^{oo} İngiltere’de Manchester Metropolitan Üniversitesi, Tarih Bölümünde kıdemli öğretim üyesi.

felaket tellallarının bizi inandırmaya çalıştıkları kadar büyük bir sorun yoktur. Çoğu durumda “sorun”un şiddeti azalmakta ve gerçekten ortadan kalkmaktadır. Heryerde karşımıza çıkan sosyal kriz değerlendirmeleri, ilk kez büyük bir muhafazakar filozof ve sosyolog olan Herbert Spencer tarafından formüle edilmesinden dolayı, Spencer Kanunu olarak adlandırmayı tercih ettiğim bir ilkeye örnek teşkil eder.

Spencer Kanunu şöyledir: “Bir sosyal sorun ya da olay hakkındaki kamu ilgisinin ve endişesinin boyutu, onun gerçek ya da fiili/güncel oluşumunun aksine gelişir”. Basit İngilizce’de bu, bir sosyal sorun, fiili olarak ne kadar yaygın ve şiddetli ise, o kadar az dikkat çeker ve tartışılır anlamına gelmektedir. Sorunlar yalnızca şiddetleri azaldıkça, bir dikkat, ilgi ve tartışma konusu olmaya başlar. Bu yüzden sorun ne kadar hafifse, onun hakkında o kadar çok yazılır. Spencer, belki de daha açık bir şekilde yaşamının sonlarında kaleme aldığı 1891 tarihli “Özgürlükten Köleliğe” adlı makalesinde olmak üzere bu konuya değinmiştir. Bu makalesinde Spencer, “sorunlar ne kadar çok iyileşme sürecine girerse, onların fenalıkları hakkındaki feryatlar o kadar çok gürültülü olmaya başlar”¹ şeklinde bir vurgulama yapmıştır. Bu çalışmasının ana konusu, sosyal sorunlar hakkındaki feryatların uzun bir zaman geçtikten sonra dile getirilmesidir. Spencer, işaret edilen çalışmasında ve başka yerlerde bu konuya birçok örnek vermiştir.

İçki: 19. yüzyılın başlarında Britanya hakikaten dehşet verici bir içki probleme maruz kaldı. Aşırı alkol kullanımı çok yaygındı ve alkol, hastalıkların ve suçların en büyük sebebiydi. 1880’li yıllarda alkol tüketimi keskin bir şekilde düştü ve sert alkollü içeceklerin tüketiminden bira tüketimine yönelik bir dönüşüm yaşandı. Her nasılsa, 1880 yılından sonra tüm Britanya’da ve Amerika’da içki kullanma karşıtı kampanyalarda bir artış görülmeye başlandı. Bu durum, Amerika’daki içki yasağına ilişkin “soylu deneme”yle ve Britanya’daki kısıtlayıcı lisans kanunlarıyla doruğa ulaştı.

Eğitim: 18. yüzyılın sonlarında cehalet yaygındı. Hesap yapamama ve bilgisizlik çok yaygın olmasına rağmen hiç dikkat çekmiyordu. 1860’lı yıllara gelindiğinde ise Britanya’nın büyük çoğunluğu okur-yazardı ve hesap yapabilme yeteneğine sahipti ve popüler eğitim materyallerine olan talep çok fazlaydı². Daha sonra 19. yüzyılda, ülke düzeyinde zorunlu ilk ve orta düzeyde eğitim kurumlarının kurulmasına yol açan “kamu cahilliği”ne karşı bir kampanya görüldü.

Yoksulluk: Gelir ortalaması, yaşam maliyeti, hayat koşulları, yoksullara yapılan yardım miktarı gibi ekonomik göstergeler bakımından 1870 yılında Britanya’da çalışanların koşulları, 1840 yılında çalışmış insanların koşullarından çok daha

¹ Herbert Spencer, *The Man Versus the State, With Six Essays on Government, Society, and Freedom* (Indianapolis: Liberty Press, 1981), s. 487.

² E.G. West, *Education and Industrial Revolution* (London: Batsford, 1975) ve *Education and the State* (London: Institute of Economic Affairs, 1970).

iyiydi. Bu durum, Porter'in "Ülkenin Durumu" adlı çalışması gibi, bu dönemde yapılmış istatistiksel çalışmalarda görülüyordu. 1870 yılından sonra Rowntree ve Booth gibilerinin çalışmalarıyla yoksulluk keşfedilmiş oldu ve zihinsel ve politik akımlardaki büyümenin etkisiyle Britanya'da refah devleti anlayışı gelişti.

Kadınlara ve çocuklara yönelik davranışlar ve onların statüleri: Spencer bir çok kez 19. yüzyılda kadınların ve çocukların, geçmişteki her hangi bir zaman diliminde olduğundan çok daha fazla hakka sahip olduklarını ve daha insancıl muamele gördüklerini vurgulamıştır. Ancak 1850 li yıllardan sonra feminizmde bir gelişim yaşandı ve çocuk işçilere ve çocuklara yönelik işkenceye karşı ilk kampanyalar ortaya çıktı.

Diğer Örnekler

Spencer'in örneklerine biz de bir şeyler ekleyebiliriz:

Kirlilik ve çevrenin durumu: Popüler kanının aksine, kirlilik sürekli azalıyor ve çevrenin durumu 1900 yılından beri düzeliyor.³

Yoksulluk: Bu sorun, dünyanın çoğu için geçmişteki herhangi bir zaman diliminde oluşturduğundan daha az bir sorun teşkil etmektedir. Mutlak yoksulluk için uzun süreli eğilim her yerde azalma yönündedir. Nitekim, son yüzyıldan beri insanoğlunun refah göstergelerinden hepsi sürekli bir yükseliş göstermektedir.

Peki biz Spencer Kanunu'nu nasıl açıklayacağız? Niçin tam anlamıyla azalan ve hafifleyen sosyal sorunlarla çalışmaya giriş yaptık? Bir sebep, tarihî bir bakış açısı eksikliğidir. Çoğu insan geçmiş ve gelecek arasında bir kıyas yapmaz ve bu yüzden eğilimin farkında değildir. Onlar sorunun niçin geçmişte olduğundan daha kötü bir durumda olduğunun farkına varmaksızın bugünün sorunlarına bakarlar.

İkincisi, algılama sorunudur. Yoksulluk, çocuk işçi kullanma ve kadınlara yönelik kötü muamele gibi fenomenler yaygınlaştıklarında dikkat çekmezler, aksine genel gidişatın bir parçası gibi doğal karşılanırlar. Böyle olaylar nadir görülmeye ya da hiç görülmemeye başlanırsa, tersine, daha çok göze çarparlar ve dikkat çekerler. Sorun daha az görülmeye başladığında tutumlar, en iyi ihtimalle, uysal kabullenmelerden öfke uyandıran reddedişlere yönelir. Sonuç olarak, insan psikolojisinin temel bir gerçeği vardır: İyi haberler satılmaz ama kötü haberler satılır; iç karartıcı bir karamsarlık iç açıcı bir iyimserlikte bulunmayan bir cazibeye sahiptir.

Bu, çok korkutucu olan ve gittikçe kötüleşen sorunları reddetmeye yönelik beyanlara, neden inanıldığını ve niçin bu beyanların makul karşılandığını açıklar. Fakat bunlar, ilk bakışta neden böyle değerlendirmeler yapıldığını tam olarak

³ Julian L. Simon, *The Ultimate Resource 2* (Princeton N.J.: Princeton University Press, 1996), s. 335-40.

açıklamaz. Yukarıda sözü edilen faktörlere ek olarak, iki neden daha böyle değerlendirmelerde etkili olur. İlki şudur. Sorunlar hakkında endişelenen ve onun için bir şeyler yapmak isteyen insanlar, herhangi bir etki yaratmak istiyorlarsa kendi mesajlarını belli bir şekilde sunmak zorunda olduklarının farkına yeni varıyorlar. “Durum çok kötü, acil bir şeyler yapılması gerekir” ifadesinin yaptığı etki, “durum iyileşiyor, biraz daha gayret edilmeli” ifadesindeki kadar heyecan uyandırmaz.

Ayrıca böyle değerlendirmeler genellikle özel bir gündeme sahiptir. Öncelikle kendi çabalarıyla kendilerini geliştiren ve karşılıklı ve karşılıksız yardımlar gibi özel (devlet-dışı) faaliyetlerde bulunan sosyal eylemcilerin bulunduğu Spencer’in döneminin aksine, bugünkü kampanyalar hükûmetin yetkisinde tipik bir artışı talep ediyor. Sosyal sorunları azaltan ekonomik büyüme, hedeflerine ulaşmaları için yetkiler verilmesi ya da teşvikler sunulması gerekliliği ya da bireylerle veya gönüllü kooperatiflerle faaliyette bulunmayı talep etme gibi süreçleri ileri sürmektense onlar, yasaları ve hükûmeti kullanarak siyaset aracılığıyla bazı kolektif faaliyetleri savunurlar. Deliller böyle bir tutumun en iyi ihtimalle verimsiz olacağını, en kötü ihtimalle de ters bir etki yaratacağını gösterir. Bununla beraber, birçok olayda felsefi nedenlerle “sorun”, diğerleri için bir şeyleri savunmada bir mazeret olarak kullanılır. Deneyimler bize, hükûmetin yetki alanının genişlemesini savunan yetki taraftarlarının bundan birçok kez kazanç elde ettiklerini açıkça öğretti. Korkunç bir sorunu tanımlamak ve hükûmet faaliyetlerinin tek çözüm olduğu fikrini savunmak, gerçekten çok kolaydır.

Burada altı çizilmesi gereken bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Spencer Kanunu’nun örneklerinin hepsinde genel bir özellik vardır. O da, iyileşme sürecindeki tüm sorunların bir plân ve kolektif bir faaliyet olmaksızın düzeldiğidir. Spencer’in kendi zamanındaki yaşam koşulları iyileşiyordu, eğitimin düzeyi yükseliyordu, içki sorunları azalıyor; bu iyileşmeler henüz plânlanmamış bir süreçte muntazam bir şekilde ilerliyordu. Bu arzu edilen süreç, milyonlarca bireysel faaliyetin ve kararın plânlanmamış bir sonucuydu. Hayırseverlik faaliyetleri ve karşılıklı yardım örneklerindeki gibi bilinçli faaliyetlerin olduğu yerlerde bile bu faaliyetler, parçalanmış, yerel ve dağınıktı. Çoğu insan bundan sonra, sosyal reformların ve iyileşmelerin bilinçli, kolektif ve insanların faaliyetlerini yönlendirecek bir gücü kullanmadan gelişebileceğini kabul etmekte zorlanacaktır.

Bu durum basitçe, Doktor Pangloss’un inandığı gibi, “Olası bütün dünyaların en iyi olanında her şey en iyidir” diyerek, hiçbir şey yapmadan durmalıyız manasına mı gelir? Kesinlikle hayır! İlk plânda biz, kişisel sorumluluk erdemlerini hayata geçirerek kendi çevremizde iyileştirebileceğimiz bir şeyler aramalıyız

İkincisi, kamu politikasının bir rolü vardır. Spencer ve Stephen More ve rahmetli Julian Simon gibi çağdaş otoriteler tarafından ileri sürülmüş hayırsever eği-

limler, yalnızca doğru bir kurumsal yapıda oluşabilir ve devam edebilir⁴. Oyunu “yanlış kurallar”la oynamak, sorunların iyileşmesini durdurur ya da tersine çevirir. Spencer’in vurguladığı gibi, hükûmetin paniklere ve feryatlara tepkisi büyüdüğü zaman genellikle tam da bu söylediğimiz şeyleri olması bir ironidir. Aldatıcı paniklere karşılık olarak hükûmet faaliyetlerinde görülen artışlar sıklıkla kendi kendini baltalar. Genellikle elde edilen sonuç, özel hayırsever eğilimlerin azalması ya da ortadan kalkmasıdır. Bu, en açık bir şekilde eğitim alanında kendini gösterir. Devlet okulları sayısında artışın yaşandığı yerlerde genel bilgide, okuma yazma oranında ve önemli konulara yönelik kapasitede bir azalma ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde, içki satışının kontrol altına alınması, gerçekte içki sorununu daha da çok artırmıştır.

Hukukun ve hükûmetin rolü, insanlığın işlerini iyi niyetle ve ustalıkla yapması için uygun koşulları hazırlamak olmalıdır.

Çeviren: Abdullah Uzun

⁴ Julian L. Simon ve Stephen Moore, *It's Getting Better All The Time: 100 Greatest Trends of the Last 100 Years* (Washington, D.C: Cato Institute, 2000) ve Julian L. Simon (ed.), *The State of Humanity* (Oxford: Blackwell, 1996).